

Vragenuur

Vragenuur

Aan de orde is **het mondelinge vragenuur**, overeenkomstig artikel 12.3 van het Reglement van Orde.

Vragen Ceder

Vragen van het lid Ceder aan de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, bij afwezigheid van de staatssecretaris Rechtsbescherming, over **het bericht "Optie om achteraf te betalen komt ook naar de winkelstraten"**.

De **voorzitter**:

Aan de orde is het mondelinge vragenuurtje. We hebben straks maar liefst twee vragen voor onze debuterende staatssecretaris, die echt met de neus in de boter valt vandaag. Ik zou haar daar bijna mee feliciteren.

Ik geef het woord aan de heer Paternotte.

De heer **Paternotte** (D66):

Bij de regeling van werkzaamheden vraagt mevrouw Piri straks een debat aan met drie ministers, over de brief van het kabinet over de Afghaanse bewakers en dat die niet meer naar Nederland mogen komen. Ik acht het mogelijk dat daar een hoofdelijke stemming over aangevraagd zal worden en wil u nu alvast vragen om de Kamer daarop voor te bereiden.

De **voorzitter**:

Ja, dat is bij dezen genoteerd. Dan gaan we straks wellicht bij de regeling hoofdelijk stemmen.

Ik geef graag het woord aan de heer Ceder van de fractie van de ChristenUnie, die een vraag heeft aan de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid. Het woord is aan de heer Ceder.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Voorzitter. Ik kan er met mijn hoofd niet bij: ik sta hier inmiddels voor de zoveelste keer om het te hebben over de gevaren van buy now, pay later. In 2023 hebben minderjarigen bijna 600.000 keer een aankoop gedaan via buy now, pay later, terwijl dat onder de 18 jaar helemaal niet mag. De schulden nemen toe, de handhaving laat te wensen over en de leeftijdsverificatie is nog steeds een wassen neus.

De laatste keer dat wij hier stonden met de minister, deelde de minister de opvatting dat het belangrijk is dat er steviger toezicht komt, zodat minder mensen in de schulden raken en jongeren hier niet de dupe van worden. Maar wat schetst mijn verbazing toen ik afgelopen weekend uit de krant moest vernemen dat in plaats van strenger toezicht en minder buy now, pay later, zoals toegezegd, nota bene ditzelfde systeem wordt uitgebreid en binnenkort gewoon ook op straat wordt ingevoerd! Wat voorheen online al voor veel leed zorgde, is straks niet meer weg te denken uit alle winkelstraten van Nederland.

Wat de ChristenUnie betreft gaat dit onzalige plan, aangekondigd door partijen als Adyen en Klarna, niet door. Anders staat ons een ramp te wachten. Wij verwachten dan ook dat het kabinet, hetzij via regelgeving, hetzij via indringende gesprekken, echt voorkomt dat er een ondoordacht plan met grote gevolgen wordt uitgerold in onze samenleving.

Voorzitter. Waar blijven de stappen van dit kabinet? Wanneer komt het kabinet in actie? Er

staat ons een schuldenepidemie te wachten als het kabinet nu niet snel de regie pakt. Daarom vraag ik mij allereerst echt af of de minister op de hoogte was van dit voornemen. En zo ja, hoe heeft het kabinet dit kunnen laten gebeuren?

De voorzitter:

Dank u wel. Het woord is aan de staatssecretaris.

Staatssecretaris Coenradie:

Voorzitter. Het is terecht dat u deze vraag stelt. De ontwikkeling van het aanbieden van buy now, pay later in fysieke winkels baart ook mij zorgen, en ik sta hier namens staatssecretaris Struycken. Wij willen niet dat mensen straks bijvoorbeeld dure schoenen op afbetaling kunnen kopen, waarvan ook nog eens duidelijk is dat ze wellicht niet eens betaald kunnen worden, ook niet later.

Buy now, pay later — oftewel achteraf betalen — in winkelstraten verhoogt de kans op overcreditering door consumenten, in het bijzonder jongeren. Daarom zijn wij dan ook als kabinet druk met de aanpak van schulden en in het bijzonder van het reguleren van dat achteraf betalen. Zoals u mogelijk weet, werkt het ministerie van Financiën momenteel aan het omzetten van de Europese richtlijn consumentenkrediet naar nationaal recht. Eind 2026 treden deze nieuwe regels in werking. Dat is de enige maar ook de snelste manier om duidelijke regels te stellen.

Bedrijven zoals bijvoorbeeld Klarna, maar ook andere, handelen nu buiten het toezichtregime. Vanaf 2026 vallen ze wel onder het toezichtregime van onder andere de AFM. De vereisten van de Consumer Credit Directive gaan ook gelden voor achterafbetaaldiensten in fysieke winkels. Kortom, dat betekent dat ook in de fysieke winkel de kredietwaardigheid van de klant moet worden gecheckt. Maar ik hoor u al een beetje denken: dat is dan 2026, maar wat gaan we tot die tijd doen? Over twee weken komt het kabinet met een verdere uitwerking van de schuldenaanpak, die ook in het debat over armoede en schulden besproken gaat worden. Daarin zal uiteraard ook aandacht zijn hiervoor.

Tot slot wordt door het kabinet op dit moment uitgewerkt hoe verplichte leeftijdsverificatie door deze aanbieders van achteraf betalen wettelijk kan worden geregeld. Dit gebeurt omdat ik het een belangrijk onderwerp vind. Minderjarigen kunnen bij achterafbetaling namelijk kwetsbaar zijn — wat u hierover schetst is terecht — omdat hierdoor schulden kunnen ontstaan. Uiteraard neemt het kabinet dit ook mee in de gesprekken met de sector over zelfregulering in afwachting van de Europese regels.

Tot zover.

De heer Ceder (ChristenUnie):

Dit baart mij zorgen, want over een paar weken wordt dit uitgerold. Eigenlijk zegt dit kabinet: het komende anderhalf jaar kunnen wij hier niets tegen doen. Begrijpen we wel wat de impact hiervan is? Minderjarigen kunnen straks in bijna alle winkels van dit land aankopen doen waarbij pas achteraf wordt gecheckt of ze het kunnen betalen. Het verdienmodel bestaat nota bene uit de extra kosten die voortvloeien uit het feit dat jongeren het niet kunnen betalen. Winkelaanbieders kunnen niet verifiëren of de aankoop door een meerderjarige of minderjarige wordt gedaan. Er wordt niet gecontroleerd of ze onder curatele of onder bewind staan. Hier gaat iets grondig mis. Ik ga terug naar mijn allereerste vraag: wist het kabinet van dit voornemen? Dit kabinet is namelijk al maandenlang aan tafel in gesprek met deze betaaldiensten. Ik vind het heel zorgelijk als nu blijkt dat de betaaldiensten deze stappen zetten zonder het kabinet hierover te hebben geïnformeerd. Dus ik wil toch vragen: wist het kabinet hiervan en, zo ja, per wanneer?

Staatssecretaris **Coenradie**:

In een enkele winkel is dit al wat langer in gebruik. We zien nu een opschaling. Dat is een zorgelijke ontwikkeling. Van de hele opschaling waren wij niet op de hoogte. Dat vinden wij nu ook een zorgwekkende trend. Dat maakt ook dat we niet wachten tot 2026. Maar dát stukje kunnen we niet bespoedigen. We hebben wel een gedragscode opgesteld om te voorkomen dat minderjarigen gebruik kunnen maken van deze manier van betalen. We zijn wel continu met de betreffende aanbieders in gesprek om daarop toe te zien, zodat dat niet meer mogelijk is. Want we erkennen de zorgen die er zijn, en terecht. Minderjarigen moeten deze aankopen niet op deze manier kunnen doen.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ik concludeer dus dat de betaaldiensten het kabinet niet hebben meegenomen, wat ik zorgelijk vind. Ik concludeer ook dat het kabinet lijkt vast te zitten, terwijl er gewoon een ramp staat te gebeuren. Ik wil het kabinet toch vragen of het bereid is om op zeer korte termijn, nog deze week, met de betaaldiensten om de tafel te gaan met als doel hun te vragen af te zien van dit onzalige plan. Kan de minister dat toezeggen?

Staatssecretaris **Coenradie**:

Ik ben de staatssecretaris en ik sta hier namens de heer Struycken. Namens hem kan ik u toezeggen dat wij met ze om de tafel gaan.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Dat is fijn. Dan hoor ik ook graag deze week nog hoe de betaaldiensten daartegen aankijken, want het voornemen is om dit deze maand nog uit te rollen. Mocht dit onzalige plan toch doorgaan, dan komt er een enorm web van regels bij kijken. Ik vraag me af of de regering weet wat haar te wachten staat. Hoe gaat bijvoorbeeld de controle in de winkel eruitzien? Moet winkelpersoneel vanaf binnen een paar weken gaan verifiëren of mensen die kopen via Klarna of Adyen daadwerkelijk boven de 18 zijn? Hoe zit het met mensen die onder bewind staan? Heeft de minister überhaupt handvaten of kaders hoe hiermee om te gaan?

Staatssecretaris **Coenradie**:

Ik ben nog steeds de staatssecretaris. Ook dit nemen we graag mee in de gesprekken die wij voeren met de aanbieders. Met uw goedvinden nemen we dit ook mee in de beantwoording waar u zojuist om heeft gevraagd, en gaan we kijken hoe we aanbieders op weg kunnen helpen in de controlefunctie die ze daarin moeten hebben. Het kabinet komt daar dus op terug.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ik ben blij dat ik dit mag vernemen. Ik ben er alleen niet gerust op. Al een jaar zegt dit kabinet om de tafel te zitten met betaaldiensten. Daar is er de goodwill dat je er samen uit komt. Maar als ik constateer dat betaaldiensten dit plan uitrollen zonder dat aan het kabinet te laten weten, dan kan ik niet anders dan constateren dat misschien ook de Kamer nu de regie moet pakken om ervoor te zorgen dat vooral kwetsbare mensen en minderjarigen niet in de schulden belanden. Daar hoop ik een debat over aan te vragen, hopelijk met steun, vanwege de urgentie van dit onderwerp.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Wil de staatssecretaris hierop reageren? Als dat niet het geval is, geef ik het woord aan de heer Van Nispen.

De heer **Van Nispen** (SP):

Noem mij ouderwets, maar ik vind het heel normaal dat we onze kinderen leren dat ze eerst moeten sparen voordat ze iets kunnen kopen, voordat ze hun geld kunnen uitgeven.

Waarom staan we dan toe dat kopen op afbetaling, jezelf in de schulden steken, straks alom tegenwoordig is in het straatbeeld, dat je daartoe kunt worden uitgenodigd en dat dat straks de normaalste zaak van de wereld is? Ik vind dat niet normaal. Als de staatssecretaris zegt dat zij dat eigenlijk ook niet normaal vindt, waarom doet zij dan zo weinig tegen deze schuldenindustrie? Want het is het verdienmodel van deze bedrijven om winst te maken op de rentes. Ze hebben er belang bij dat mensen niet tijdig betalen, zodat mensen daarna meer rente moeten betalen en in de problemen komen. We weten het allemaal. Waarom wordt die schuldenindustrie voorlopig geen strobreed in de weg gelegd?

Staatssecretaris **Coenradie**:

Ik snap de zorgen; die heb ik ook. Ik sta, denk ik, ook naast in ieder geval u en misschien wel de hele Kamer als we het hebben over het kopen op afbetaling door jongeren. Die gesprekken worden gevoerd. Zover als ik nu kan gaan, is zeggen dat we proberen zo snel mogelijk het gesprek aan te gaan met deze aanbieders om te kijken wat we nog meer kunnen doen. We proberen dat deze week te doen, althans zo snel mogelijk, want het is vandaag alweer dinsdag. Zij hebben in ieder geval een gedragscode die erop moet toezien dat de leeftijd wordt gecontroleerd. Het is dus niet zo dat er niets is en dat we ook niks doen tot aan 2026. Dat is dus niet het geval; laat ik dat helder stellen. Maar ik zie en voel ook de urgentie dat het misschien toch kan plaatsvinden. Hoe zit het dan met die controlefunctie? Daar gaan we in de gesprekken echt nog meer op inzoomen, zodat we op heel korte termijn die touwen strakker kunnen aantrekken.

De heer **Van Nispen** (SP):

Het is mij duidelijk: deze staatssecretaris en daarmee deze regering vertrouwt op zelfregulering van een sector die er belang bij heeft om mensen in de problemen te brengen en daar ook aan verdient. De schuldenindustrie wordt hiermee dus groter. We gaan vertrouwen op de zelfregulering van de bedrijven die eraan verdienen. We gaan vertrouwen op het gesprek en op zelfregulering. Maar wie maakt hier nou de dienst uit? Zijn dat de betaaldiensten of is dat deze staatssecretaris? Waarom kan zij niet eerder met wetten komen? Het gaat de laatste tijd vaak over crisis, noodtoestand en spoedwet. Ik wil daar niet de draak mee steken, maar er is van alles mogelijk. Als er een wil is, is er een weg. Dus kom op, staatssecretaris.

Staatssecretaris **Coenradie**:

Ik hoor de urgentie. In die urgentie gaan we ook dat gesprek voeren. Maar los daarvan komt er binnen twee weken ook een kabinetsreactie over hoe we dit überhaupt gaan meenemen in de hele schuldenaanpak, want het is veel breder dan waar we het nu over hebben. Die reactie, die gerierol, mag u van ons verwachten.

De heer **Krul** (CDA):

"Is je klant klaar voor het product, maar niet voor de betaling? Kies voor Klarna." Of: "Wees waar je klanten zijn en geef ze daar betaalvrijheid." Dit zijn slogans van een bedrijf dat mensen verleidt om zich in de schulden te steken. Ik vind het echt teleurstellend dat de staatssecretaris aangeeft dat ze uitgaat van zelfregulering van de sector. Ik ben heel benieuwd wat voor mogelijkheden zij ziet en wat voor instrumentarium we nodig hebben om ervoor te zorgen dat er niet alleen een gedragscode is, maar dat we ook echt kunnen ingrijpen daar waar het misgaat. Dus: wat er ontbreekt in het instrumentarium van deze staatssecretaris om ook echt te kunnen ingrijpen? Want dan kan de Kamer eventueel bijsturen.

Staatssecretaris **Coenradie**:

Dat zal ook moeten blijken uit het gesprek met deze aanbieders. Omdat dit probleem veelomvattender is, gaan we hier ook middels een brief over de schuldenproblematiek en de aanpak daarvan op terugkomen. Maar ook in de gesprekken die we aankomende tijd voeren

met deze aanbieders zal moeten blijken wat obstakels zijn om deze controlefunctie beter uit te voeren, want we hebben niet voor niets met elkaar een gedragscode.

De heer **Kisteman** (VVD):

Sinds jaar en dag betalen we onze boodschappen in de winkel direct en doen we dat nooit achteraf. Met in het achterhoofd de enorme schuldenproblematiek bij jongeren maar ook bij gezinnen, zou ik toch wel een stap verder willen gaan en aan de staatssecretaris willen vragen wat er voor nodig zou zijn om het achteraf betalen in fysieke winkels te verbieden.

Staatssecretaris **Coenradie**:

Dat durf ik zo niet te zeggen. Laat ik daar, als u het goedvindt, middels een brief vanuit staatssecretaris Struycken eveneens op terugkomen.

De **voorzitter**:

De heer Bisschop. Herstel: de heer Stoffer. Those were the days!

De heer **Stoffer** (SGP):

Zo ver heb ik het nog niet gebracht, voorzitter!

Wij bidden vaak "leid ons niet in verzoeking". Wat we hier doen, is vooral jonge mensen in verzoeking brengen. Je weet gewoon dat zij dit voor een heel groot deel niet kunnen weerstaan. We hebben net de collega's gehoord. Ik geloof niet dat er iemand in de Kamer is — anders moet die dadelijk opstaan — die dit wel wil. Als ik zo kijk naar de staatssecretaris, zie ik dat die dat ook niet wil. Het motto van dit kabinet is: kijken wat wel kan. Kunt u niet gewoon — de heer Van Nispen suggereerde dat zojuist volgens mij ook al — een spoedwet maken die hier binnen twee weken in de Kamer ligt en die we heel snel door de Eerste en Tweede Kamer trekken? Kunnen we dit niet gewoon verbieden? Want als je wacht op Europa, kun je tot de volgende eeuw wachten; dat wordt volgens mij nooit wat.

Staatssecretaris **Coenradie**:

Ook deze vraag ga ik toch even terugleggen bij mijn collega, de heer Struycken. Hij kan bekijken of dat überhaupt mogelijk is en of dat niet het een en ander belemmert. Ik voel en zie de urgentie. Ik ga deze urgentie overbrengen. Hij houdt zich bezig met de wet- en regelgeving hieromtrent, dus ik ga daar geen toezegging op doen. Ik kan wel toezeggen dat ik deze vraag zeker bij hem neerleg.

De heer **Faddegon** (PVV):

Ik moet even kijken hoe dit ding werkt.

Staatssecretaris **Coenradie**:

En daar wil ik ook nog aan toevoegen dat we dit ook meenemen in de brief die vanuit het ministerie van Financiën volgt.

De heer **Faddegon** (PVV):

Ik moet op het dingetje drukken, geloof ik.

De **voorzitter**:

Heel goed.

De heer **Faddegon** (PVV):

Dit is de eerste keer dat ik hier sta, dus ik moet even kijken waar de knopjes voor zijn.

Staatssecretaris **Coenradie**:

Dan kunnen we elkaar de hand schudden!

De heer **Faddegon** (PVV):

Ik heb toch een vraag. Ik heb dit aangehoord en hoor enorm veel begripsverwarring. Ik hoorde de staatssecretaris spreken over buy now, pay later. Ik hoor daarin een enorme verwarring optreden met consumptief krediet. Als je in twee, drie, vier of vijf keer betaalt, is er sprake van consumptief krediet. Maar er zijn ook diensten die buy now, pay later leveren als een soort garantie tegen malafide internetbedrijven. Die zeggen tegen mensen: je betaalt via ons, en dat doe je pas op het moment waarop jij het product hebt ontvangen. Met andere woorden: ik wil de staatssecretaris vragen of zij mee wil nemen dat er geen begripsverwarring optreedt, dat we de zaken gescheiden houden en gedifferentieerd behandelen en dat we niet alles over één kam scheren. Dat is mijn vraag.

Staatssecretaris **Coenradie**:

Die toezegging kan ik doen.

De **voorzitter**:

Heel goed. Tot zover dit onderwerp.

Vragen Dral

Vragen van het lid Dral aan de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, bij afwezigheid van de staatssecretaris Rechtsbescherming, over **het artikel "Populaire bingoavond moet stoppen: 'Alsof gokverslaafde die Senseo wil winnen'"** .

De **voorzitter**:

Dan gaan we door naar het volgende onderwerp, maar wel met dezelfde staatssecretaris. Ik geef graag het woord aan mevrouw Dral van de fractie van de VVD voor haar vraag.

Mevrouw **Dral** (VVD):

Dank u, voorzitter. Een kleinschalige bingoavond in een buurthuis, waar mensen wekelijks veel genoeg aan beleven, die zorgt voor gezelligheid, afleiding en soms voor het doorbreken van een isolement van mensen; dat is zo belangrijk tegenwoordig. Die bingoavond is ineens onder druk komen te staan. Het lijkt, in tijden van grote internationale spanningen, misschien een bijzaak, maar voor veel mensen zijn het de kleine dingen, zoals een gezellige bingoavond, die het leven kleur geven. Ik was dan ook oprecht blij dat staatssecretaris Karremans naar aanleiding van eerdere vragen van mij over dit onderwerp in de media liet weten dat wat hem betreft handhaving van dit soort regeltjes niet aan de orde zou moeten zijn. Laten we wel wezen: dit soort betutteling zouden we moeten voorkomen.

De staatssecretaris gaf ook aan snel wettelijk te willen regelen dat mensen zonder zorgen naar hun wekelijkse bingoavondje met advocaatje en kleine prijsjes kunnen blijven uitzien. Helaas moeten we vervolgens in De Telegraaf en Het Parool lezen dat er om andere redenen nog steeds gehandhaafd wordt bij kleinschalige bingo's. Het is dus nog steeds nodig dat we hier onze kostbare tijd aan besteden. Hopelijk kunnen we hier nu voor eens en voor altijd duidelijkheid over krijgen. Is deze staatssecretaris het met mij eens dat het verbieden van kleinschalige bingo's met kleine prijsjes doorgeslagen regelgeving is? Is zij het ook met mij eens dat we elkaar kleinschalige bingo's moeten kunnen blijven gunnen, door aan de ene kant de illegale praktijken in de wereld van de kansspelen hard aan te pakken en daar te handhaven en aan de andere kant onze onschuldige bingo daar niet onder te laten lijden? Zo ja, is de staatssecretaris dan bereid om dit op korte termijn te regelen? Is zij bereid om, tot het wettelijk geregeld is, een gedoogconstructie te hanteren, zodat de mensen die de bingo organiseren, zich vrij voelen om dat voort te zetten?

Dank, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Het woord is aan de staatssecretaris.

Staatssecretaris Coenradie:

Voorzitter. Recent heeft u inderdaad gesproken — u verwees er al naar — met mijn collega-staatssecretaris Karremans over bingo op locaties waar alcohol wordt geschonken. Volgens de Alcoholwet is dat niet toegestaan. De staatssecretaris heeft daarbij aangekondigd de Alcoholwet te wijzigen en de burgemeesters opdracht te geven om niet meer te handhaven. Ik sta hier overigens volledig achter. Vooropgesteld: het organiseren van kleinschalige bingo's is niet verboden en gaan we ook niet verbieden. Maar in de Wet op de kansspelen worden er wel enkele voorwaarden aan gesteld. Die betreffen in het bijzonder een beperkte prijzenpot en organisatie ten behoeve van een goed doel. De bingo mag dus niet commercieel worden aangeboden; daar zit het verschil.

U refereerde aan Mokum Magazine, dat wekelijks een bingo organiseert op de locatie Amsterdam. De Kansspelautoriteit heeft als toezichthouder geconstateerd, op basis van een aantal meldingen, dat de bingo's van Mokum Magazine niet voldoen aan de in de Wet op de kansspelen opgenomen voorwaarden. Het gaat hier dus niet om schending van de Alcoholwet, laat ik dat even heel helder stellen; het zijn twee verschillende zaken. De Kansspelautoriteit heeft een informatiebrief gestuurd aan de organisatie — let wel: een informatiebrief — over hoe deze bingo's wél op een goede manier kunnen worden georganiseerd. Er is hierbij niet handhavend opgetreden. Mocht er door worden gegaan met het organiseren van deze bingo's op deze manier, dan kan de Kansspelautoriteit een last opleggen, maar zover is het dus nog niet.

De eisen en voorwaarden die de Wet op de kansspelen stelt aan het organiseren van kansspelen zoals een bingo, zijn erop gericht om risico's ten aanzien van consumentenbescherming, kansspelverslaving en kansspelgerelateerde criminaliteit zoals witwassen en fraude tegen te gaan.

Tot zover.

Mevrouw Dral (VVD):

Dat was ook duidelijk mijn betoog. De heer Karremans zei iets over de Alcoholwet en daarom zei ik ook "andere redenen". Het Parool heeft net nog, om 12.00 uur, een artikel gepubliceerd over juist het feit dat het enorm betuttelend is. Het gaat echt over kleinschalige bingo, met 100 tot 150 mensen en met prijzengeld zoals een Senseo, dus geen geldprijzen. Maar er wordt dus heel streng gekeken. Zoals u zegt, is er in het betreffende geval nog niet gehandhaafd. Maar er is wel door die mensen gevoeld dat ze het niet mogen organiseren. Dus is het afgelast. Dus mijn vraag aan u is ...

De voorzitter:

Aan de staatssecretaris.

Mevrouw Dral (VVD):

Sorry, excuses. De vraag aan de staatssecretaris is: kunt u toch nogmaals kijken ...

De voorzitter:

Kan de staatssecretaris toch nogmaals kijken.

Mevrouw Dral (VVD):

Excuus, voorzitter. Het is mijn eerste keer. Mijn vraag aan de staatssecretaris is dus of hij nogmaals wil kijken of hier toch soepeler mee omgegaan kan worden, omdat dit het onschuldige spelletje belemmert dat we aan het spelen zijn. Ik gaf al aan de staatssecretaris aan dat we natuurlijk de regels over het voorkomen van verslaving en gokken moeten

handhaven, zeker als het gaat om illegale praktijken. Maar dit gaat echt over onschuldige bingo.

Dank u wel, voorzitter.

Staatssecretaris Coenradie:

Kijk, ik wil graag toch echt het sentiment weghalen dat er geen sprake zou mogen zijn van kleinschalige bingo's. Laat ik vooropstellen: net zoals er gewoon weer een advocaatje gedronken mag worden, mag er ook gewoon een bingo georganiseerd worden. Er is geen sprake van dat dit niet mag. Het is heel vervelend dat dit door deze organisatie wel zo wordt ondervonden. Er is wel ergens anders sprake van en dat is dat er meldingen binnen zijn gekomen. Dat gaf aanleiding voor de Kansspelautoriteit, die gewoon die functie heeft om hierop toe te zien, om te zeggen: wij hebben een aantal zaken geconstateerd; het kan niet door de beugel, dus we sturen in ieder geval een informatiebrief met wat nou eigenlijk de spelregels zijn. Niet meer en niet minder. Dat is niet betuttelend bedoeld maar informatief, en met natuurlijk ook wel het verzoek: let hierop, wees je hiervan bewust, want anders moeten we een ander gesprek met elkaar voeren. Maar voor kleinschalige bingo zoals die op heel veel plekken wordt georganiseerd geldt: lekker doen, met of zonder advocaatje.

Mevrouw Dral (VVD):

Ik val in herhaling. Ik vraag de staatssecretaris nogmaals het volgende. De staatssecretaris zegt dat hier niet betuttelend mee wordt omgegaan. Toch zijn er heel veel voorbeelden waarbij dit wel gebeurt. Mijn oproep aan de staatssecretaris is dus nogmaals om hier serieus naar te kijken.

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel.

De heer Smitskam (PVV):

Bingo wordt over het algemeen georganiseerd om mensen een plezierige avond te geven, om mensen uit hun isolement te halen of wat dan ook. Bingo gaat niet over het winnen van grote prijzen; bingo gaat vaak over het hebben van een gezellig avondje, met kleinschalige prijsjes en dergelijke. We snappen natuurlijk dat iedereen zich aan de wet moet houden, maar ik roep de staatssecretaris op om de regeltjes in die wet aan te passen en om een bingoavondje voor die kleine groep mensen gewoon mogelijk te houden.

Staatssecretaris Coenradie:

De regels zijn zoals we die hebben vastgesteld. Die zijn helemaal niet enorm beperkend. Er zijn verder ook geen signalen vanuit kleinschalige bingo-organisaties waaruit blijkt dat dit een heel grootschalig probleem is. Maar hierbij is er echt wel sprake van iets anders; er zijn meldingen gedaan. Er is dus gekeken naar het volgende. Hebben we het bij wat hier wordt georganiseerd nou nog over kleinschalige bingo, met de bijbehorende regels die we gewoon met elkaar hebben afgesproken, of is hier sprake van iets wat veel grootschaliger is? Dat onderzoek loopt. Er is ook een informatiebrief gegeven. Maar nogmaals: we willen wel duidelijk onderscheid maken wat betreft het volgende; hierover val ik dan een beetje in herhaling. Het kleinschalige moet gewoon blijven bestaan. Men kent de regels. Als die niet helder zijn, kunnen mensen ook zo weer een informatiebrief krijgen. Hoe de Kansspelautoriteit hiertegen aankijkt, is ook helder. Maar er zit wel verschil tussen iets met een commercieel oogmerk of iets zonder een commercieel oogmerk.

Mevrouw Wijen-Nass (BBB):

Een bingoavond is iets wat voor heel veel mensen heel belangrijk is. Dat is iets waar veel mensen naartoe gaan. Die mensen gaan daar vaak naartoe omdat ze dat gewoon heel

gezellig vinden. Dat doen ze niet omdat ze daar grote prijzen kunnen winnen. Ja, het kan zo zijn dat ze er aan het einde van de avond met een badhanddoek vandoor gaan. Maar wat we nu in de media zien, vind ik best wel verontrustend. Als er namelijk zo naar zo'n bingoavond wordt gekeken, lijkt die bingoavond echt in gevaar te komen. Ik ben dus heel benieuwd of de staatssecretaris mijn mening deelt dat het heel belangrijk is dat die kleinschalige bingoavonden toegankelijk blijven.

Staatssecretaris Coenradie:

Jazeker. Iedereen moet gewoon lekker die bingoavond organiseren. Er komt een bericht in de media. Maar laat ik hier dan klip-en-klaar nog een keer benoemen dat een bingoavond gewoon georganiseerd kan worden. Maar we hebben met elkaar wel regels geformuleerd: op het moment dat iets een commercieel doeleinde heeft of op het moment dat iets grootschalig wordt, trekken we wel een grens wat betreft wat er nog oké is, bijvoorbeeld als het gaat om prijzen die geïnd kunnen worden. Dat is niet belemmerend bedoeld. Maar we moeten met elkaar wel ergens een lijn trekken: wanneer is iets nog die gezellige bingoavond die voor iedereen toegankelijk en leuk moet zijn, en wanneer gaat het helemaal niet meer om iets kleinschaligs, maar betreft het gewoon commercieel gedachtegoed?

Mevrouw Tseggai (GroenLinks-PvdA):

Volgens mij zijn we het er allemaal met elkaar wel over eens dat we mensen gewoon lekker moeten laten bingoën. Maar de Wet op de kansspelen bevat wel een gekke paraplu, waardoor zowel risicovolle kansspelen als risicoarme kansspelen onder dezelfde wet vallen. Ik heb in april een motie ingediend om het onderscheid tussen deze twee soorten kansspelen op te nemen in de Evaluatie Wet kansspelen op afstand. Ik vroeg mij af of de staatssecretaris mij kan vertellen hoe het met dat onderzoek staat.

Staatssecretaris Coenradie:

Ik moet even in gebreke blijven. Dat durf ik niet te zeggen. Maar ik ga dit natuurlijk wel terugkoppelen. As we speak krijg ik ook een bericht op mijn telefoon binnen. Misschien staat daar iets concreter ... Ja. Ik zie dat het motieverzoek is doorgegeven aan de heer Struycken. Ik zal hem er dus nog een keer op attenderen dat hij zo snel mogelijk met een reactie daarop moet komen.

De voorzitter:

Zet hem maar aan het werk.

Staatssecretaris Coenradie:

We zetten hem aan het werk, zeker naar aanleiding van vandaag.

De voorzitter:

Hartstikke goed. Tot zover dit onderwerp. Dank aan de staatssecretaris, die tijdens haar allereerste keer maar liefst twee vragen te verwerken kreeg. Hartelijk dank daarvoor.

Vragen Paternotte

Vragen van het lid Paternotte aan de minister van Klimaat en Groene Groei, viceminister-president over **het bericht "Grootste verbouwing energiesysteem ooit, ceo Alliander waarschuwt: 'Eén op drie straten open'"**.

De voorzitter:

We gaan straks luisteren naar de minister van Klimaat en Groene Groei, die een vraag gesteld gaat krijgen van de heer Jan Paternotte van de fractie van D66. Het woord is aan hem.

De heer **Paternotte** (D66):

Voorzitter. In de eerste zes maanden van dit jaar werd meer dan de helft van onze energie in Nederland duurzaam opgewekt. We zijn wereldkampioen zonnepanelen. En niet alleen hier, maar wereldwijd wordt meer dan ooit geïnvesteerd in schone energie: 2.000 miljard dollar. Dat zijn drie enorme successen in het vergroenen, want met oer-Hollandse energie van onze Noordzee en onze daken maken we ons onafhankelijk van Poetin en van andere landen. Maar om dat door te zetten hebben we wel meer kabels nodig. Qua kilometers kabel moeten we nog twee en een halve keer de aarde rond. Dat zijn de Deltawerken van deze eeuw. Dat moet wel gebeuren. Techniek Nederland, een chef van Alliander; ze wijzen er allemaal op: we hebben tienduizenden mensen nodig, vakmensen. Nu wil het kabinet minder arbeidsmigratie, dus dat zou betekenen dat ze allemaal moeten worden opgeleid. Mijn vraag is: hoe kan het dan dat het kabinet 150 miljoen euro bezuinigt op leerplekken voor mbo'ers?

De **voorzitter**:

De minister.

Minister **Hermans**:

Voorzitter, dank u wel en dank voor deze vraag van de heer Paternotte, die echt het hart raakt van mijn portefeuille. Even zonder gekheid. Om die hele energietransitie voor elkaar te krijgen, hebben we heel veel mensen nodig. In het interview in De Telegraaf zegt de heer Otto ook dat heel duidelijk. Daarom vind ik het goed dat het vorige kabinet het Actieplan groene en digitale banen al in gang heeft gezet en dat dat door dit kabinet wordt voortgezet. Een belangrijke manier om ervoor te zorgen dat we voldoende mensen blijven opleiden in die technische opleidingen zodat we straks vakmensen hebben om het elektriciteitsnet te kunnen aanleggen en te kunnen verzwaren, is dat we stimuleren dat mensen kiezen voor een technische opleiding en dat we zorgen voor om- en bijscholing. Dat is natuurlijk iets minder direct als je naar het mbo gaat, maar zowel in het primair en voortgezet onderwijs alsook in het vmbo wordt er, als je voor de keuze staat om een mbo-opleiding te gaan doen, stevig ingezet op het stimuleren van een keuze voor een technisch beroep.

De heer **Paternotte** (D66):

Mijn vraag ging over de bezuiniging van 150 miljoen op leerplekken voor mbo'ers. Dat betekent een halvering van het aantal leerplekken: 65.000 eraf. Dat is toch extreem onverstandig als je juist meer mensen nodig hebt die technisch onderwijs volgen en die studie afmaken?

Minister **Hermans**:

Als je financiële keuzes moet maken in een tijd dat de financiële middelen schaars zijn en dat we geen rijksbegroting hebben die middelen heeft die tot aan de hemel reiken, dan moet je ook lastige en moeilijke keuzes maken. Dit is er daar een van; ik kan er nog wel meer opnoemen. Daar zet ik tegenover dat we wel doorgaan met een aantal belangrijke maatregelen om ervoor te zorgen dat mensen blijven kiezen voor technische beroepen. Ik noemde al wat we doen om de instroom in de technische opleidingen te verhogen. We kijken natuurlijk ook hoe je mensen kan om- en bijscholen, juist naar die beroepen van de toekomst. Naast de bezuiniging die u noemt, is er dus ook een aantal investeringen in het beleid om het aantal mensen te vergroten dat werkt in technische vakken en daarmee ook kan werken in de groene transitie.

De heer **Paternotte** (D66):

Het vorige kabinet heeft dingen in gang gezet. Die worden deels doorgezet, maar deels dus niet, want nu wordt er bezuinigd op stages voor mbo'ers. Dan heb je straks toch minder mensen, terwijl de waarschuwing is dat er meer mensen nodig zijn? Aan het kabinet toch de vraag: waar zit hier de logica?

Minister Hermans:

De logica is als volgt. Dit kabinet is begonnen met een financieel plaatje dat minder rooskleurig was dan in de afgelopen jaren. Dat kwam gewoon door de ontwikkeling van de economie en een aantal tegenvallers waar dit kabinet zich voor gesteld zag bij de aanvang, dus dan moet je keuzes maken: keuzes om een begroting te maken die netjes is en waarmee je geen schulden doorgeeft aan volgende generaties. Daar zitten lastige keuzes in. Daar zitten keuzes in waar je over kan discussiëren. De heer Paternotte noemt er daar één van en dat vind ik ook een terechte discussie om te voeren. Het antwoord dat ik geef, is dat we heel veel mensen nodig hebben, onder andere voor die transitie in de energie, om onze klimaatdoelen te halen, maar dat geldt ook voor de zorg, de bouw, de politie, Defensie ... Over die groene en digitale banen hebben we als kabinet — dat heeft het vorige kabinet gezegd, maar dat zegt dit kabinet ook — gezegd: wij zetten dat actieplan voort, juist omdat we het belangrijk vinden dat we mensen blijven opleiden. Ik heb net geschetst wat we doen om die instroom te vergroten. Daar sta ik ook achter. Je kan daarnaast nog heel veel meer dingen doen, maar dit even in reactie op wat we nog wel doen in het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het vmbo om mensen te stimuleren om voor een technisch beroep te kiezen.

De heer Paternotte (D66):

Ik zou denken dat je, als een deel van die leerwerkplekken voor die vakkrachten wordt wegbezuinigd, minder mensen hebt en dat het nog lastiger wordt om het doel van de energietransitie te halen. Heeft de minister in beeld wat het aanleggen van die kabels zou kosten als dat vertraagd zou raken omdat er te weinig mensen zijn?

Minister Hermans:

Nou, ik weet wat er op de plank ligt, wat er in de begroting van TenneT staat, om de komende jaren te investeren in verzwaring of uitbreiding van ons elektriciteitsnet. Dat is ook ongelofelijk nodig om te kunnen voldoen aan de grote vraag naar elektriciteit die er nu is en in de toekomst nog groter zal zijn. Ja, daar hebben we heel veel mensen voor nodig. Gelukkig werken er ook veel mensen aan die transitie en zie ik, in de bezoeken die ik afleg, enthousiasme om in die sector te gaan werken. Ook mensen die nu nog een andere baan hebben, zeggen dat ze zich best wel zouden willen laten om- of bijscholen. De exacte som waar de heer Paternotte naar vraagt, kan ik hier nu even niet op een bierviltje maken, maar het staat als een paal boven water dat we voor een grote opgave staan en dat we al die mensen nodig hebben voor de investeringen die TenneT gepland heeft voor de verzwaring van het net.

De heer Paternotte (D66):

Het kabinet is natuurlijk nog niet heel lang bezig, maar het is toch zorgelijk dat we niet weten wat de gevolgen van de bezuinigingen op onderwijs zijn en dat we niet weten of dat een vertraging kan gaan opleveren.

Arbeidsmigratie dan misschien. We zijn natuurlijk al twintig jaar bezig met de aanleg van glasvezel, maar dat is bijna klaar. Daar zijn heel veel arbeidskrachten mee bezig, ook vanuit het buitenland. Heeft de minister er al voor gezorgd dat we die sowieso behouden om hiermee door te kunnen gaan? Want die kun je nou juist heel goed inzetten bij het aanleggen van de kabels.

Minister Hermans:

Dit kabinet heeft — ik dacht een week of twee à drie geleden — bij monde van de minister van Sociale Zaken een brief over de aanpak van arbeidsmigratie gestuurd. Daarin is heel duidelijk gekozen voor de lijn dat we goed moeten kijken wie we hier in Nederland nodig hebben voor het werk dat moet gebeuren, maar ook naar wat we nog kunnen doen om productiviteit te verhogen. Door innovatie kun je productiviteit verhogen, maar kan je misschien ook mensenwerk, als dat er nog aan te pas komt, laten overnemen door

technologische middelen, zodat die handen vrijkomen voor het werk dat niet door techniek gedaan kan worden. Dat is de lijn op het gebied van arbeidsmigratie die door dit kabinet is ingezet. Die is ook gericht op zorgen dat we voldoende mensen houden voor deze belangrijke transitie.

De heer **Paternotte** (D66):

Dat is een heel algemeen antwoord. De vraag was natuurlijk: is er vastgelegd dat de duizenden mensen die nu bezig zijn met de aanleg van glasvezel, straks aan de slag gaan met de kabels die we nodig hebben om de klimaatdoelen te halen?

Minister **Hermans**:

Die mensen hebben afspraken gemaakt voor het project waar zij nu voor werken. Dat staat dus los van toekomstige projecten. In algemene zin kan ik wel zeggen dat netbeheerders al klasjes hebben, als ik het zo mag noemen, waarin zij statushouders opleiden om bij hen te komen werken. Juist om dat te stimuleren en de capaciteit in die klasjes te kunnen opschalen, is er geld, een maatwerksubsidie, beschikbaar vanuit het Klimaatfonds voor de netwerkbeheerders, zodat we statushouders kunnen blijven opleiden om te gaan werken bij een netbeheerder en een bijdrage te leveren aan de energietransitie in Nederland.

De heer **Paternotte** (D66):

Dat gaat met statushouders natuurlijk nog even duren. Ik hoop niet dat ze naar het mbo moeten, want daar wordt dus juist bezuinigd op die leerwerkplekken. Mijn vraag is: is de minister bereid om ervoor te zorgen dat we de mensen die nu met de glasvezelaanleg bezig zijn, in ieder geval vastleggen, dus dat we die behouden, zodat we aan de slag kunnen met de kabels?

Minister **Hermans**:

Ik kan nu niet overzien in hoeverre die projecten en trajecten helemaal op elkaar aansluiten. Misschien zat het zelfs wel in dit interview, maar ik heb ook weleens de oproep gehoord om projecten zoals de aanleg van kabels en de aanleg van elektriciteit meer te stroomlijnen — dat is niet als woordspeling bedoeld — en meer op elkaar te laten aansluiten. Ik dacht in eerste instantie: o ja, dat is logisch; laten we dat doen. Ik kan me dan ook nog voorstellen dat je de mensen die dat doen daar ook tussen uitwisselt, zoals u zegt. Maar het aanleggen van een glasvezelkabel is echt heel wat anders dan het aanleggen van een elektriciteitskabel, niet alleen qua tijdsduur, maar ook qua kennis over en expertise in hoe je dat technisch aanpakt. Dus zomaar even zeggen dat die mensen ook kunnen blijven om ingezet te worden in die energietransitie en het werk dat daarvoor moet gebeuren, kan ik hier niet zomaar toezeggen.

De heer **Paternotte** (D66):

Ik hoor veel over wat het kabinet allemaal niet gaat doen, namelijk niet blijven investeren in het mbo en dus ook niet in deze mensen die met glasvezel bezig zijn. Je vraagt af wat dan de concrete plannen van het kabinet zijn om wel iets extra's te doen. Collega Aartsen — dat is overigens een partijgenoot van de minister — stelde voor om technici van buiten de EU naar Nederland te halen. Is dat dan iets wat het kabinet wil gaan doen?

Minister **Hermans**:

Dit kabinet investeert om netbeheerders de ruimte te geven om meer mensen, meer statushouders, op te kunnen leiden om bij hen te gaan werken. Dit kabinet zet vol in op meer technisch onderwijs in het vmbo. Dit kabinet zet in op het onderwijzen in techniek en het bijbrengen van de waarde van techniek in het primair en het voortgezet onderwijs. Dat doet het allemaal om die keuze voor technische opleidingen om straks in die transitie te gaan werken, te stimuleren.

Dan een reactie op de vraag van de heer Paternotte. Doelt hij daarmee op de

vakkrachtenregeling? Dat is het geval, zie ik. Ik heb gezien dat dit in het voorstel staat van de heer Aartsen van de VVD-fractie. Zoals de heer Paternotte weet, ben ik lid van het kabinet. Ik gaf hier dus net een toelichting op de lijn die het kabinet heeft ingezet. Daar maakt de vakkrachtenregeling geen onderdeel van uit, omdat het kabinet ervoor kiest om veel gericht te kijken naar de vraag hoe we in Nederland mensen die nog niet aan de slag zijn aan de slag krijgen en hoe we mensen die aan de slag zijn maar die misschien meer perspectief hebben in de technische sector omscholen en hoe we ervoor zorgen dat onze jeugd kiest voor een baan in de techniek.

De heer **Paternotte** (D66):

De minister zegt dat er vol wordt ingezet op technisch vmbo. Ik denk dan: er wordt juist bezuinigd op docenten, bijvoorbeeld in de Randstad. Maar laat ik dan de volgende vraag stellen. Als ik naar het regeerprogramma of het hoofdlijnenakkoord kijk, zie ik echt nul extra maatregelen om iets te doen aan het tekort aan de vakkrachten die we nou juist nodig hebben voor de energietransitie. Kan de minister iets noemen wat het vorige kabinet niet al deed, maar wat dit kabinet nu extra wil gaan doen?

Minister **Hermans**:

Dit kabinet maakt dat geld beschikbaar in het Klimaatfonds om bij de netbeheerders het opleiden van statushouders te kunnen opschalen, zodat zij hun bijdrage kunnen leveren aan de energietransitie in Nederland. Ik ben daar nu, eigenlijk als we speak — ik moet zeggen: op dit moment — met de minister van Economische Zaken mee bezig, zodat die subsidie begin volgend jaar kan worden uitgegeven.

De heer **Paternotte** (D66):

De minister heeft nu vier keer de statushouders genoemd en de kleine subsidie daarvoor. Maar het kan toch niet zo zijn dat het hele tekort van 10.000 mensen gaat hangen op statushouders? We krijgen namelijk best wat asielzoekers binnen in Nederland, maar we hebben niet zo veel statushouders dat we daar 40.000 vakkrachten voor de energietransitie uit gaan halen.

Minister **Hermans**:

Nee, en daarom is dat ook niet het enige wat het kabinet doet en investeert het ook in het aantrekkelijk maken, het aanprijzen en het motiveren van kinderen in het primair onderwijs en jongeren in het voortgezet onderwijs, het vmbo, om te kiezen voor een technische opleiding.

De heer **Paternotte** (D66):

Ik blijf zoeken naar duidelijke antwoorden. We gaan even naar de overlast voor mensen. Het is natuurlijk een groot probleem, zoals mensen in Amsterdam nu al merken, als je straat zes keer per jaar openligt. Je zou natuurlijk nu al kunnen bepalen welke buurt wanneer aan de beurt is, zodat voor die omschakeling duidelijk is wanneer wat moet gebeuren. Voert de minister daarop regie?

Minister **Hermans**:

Gemeenten en netbeheerders stemmen bijvoorbeeld met elkaar af waar en wanneer er warmtenetten gaan komen en waar ze niet komen. Die afstemming is heel belangrijk om overlast te voorkomen. Dat er overlast is als jouw straat openligt, snap ik. Ik was deze zomer in Transvaal waar een warmtenet wordt aangelegd en waar inwoners van een straat gedurende een heel aantal maanden geen gebruik kunnen maken van het fietspad of van parkeerplaatsen. Gelukkig loopt daar ook iemand rond, gezamenlijk namens alle partijen die daar aan het werk zijn, die een aanspreekpunt is voor de buurt. Je kan daar terecht met vragen. Dat leidde heel praktisch tot het volgende. Een ondernemer in die buurt zei: het aantal klanten neemt zienderogen af, omdat mijn winkel niet goed toegankelijk is. Toen is in samspraak met het aanspreekpunt in de buurt een bruggetje geplaatst over de

werkzaamheden. Daar is die ondernemer enorm mee geholpen. Het zijn dit soort kleine dingen in de buurt, in de wijk, die in overleg met de inwoners moeten gebeuren. Als ik ervoor kan zorgen dat gemeenten of provincies onderling projecten sneller of beter van de grond kunnen laten komen, dan doe ik dat uiteraard. Ik zeg de heer Paternotte toe dat ik dit specifieke punt nog een keer onder de aandacht zal brengen in het gesprek met de gemeenten, dat ik toevallig vanmiddag weer heb, en in het gesprek met de netbeheerders, dat ik binnenkort heb. Ik zal de netbeheerders en de gemeenten vragen: "Hoe ziet u dat dit gaat in de praktijk? Loopt u nog ergens tegenaan waar ik vanuit het ministerie of als minister een bijdrage aan kan leveren?" Want als ik er een rol in kan spelen om dit wat eenvoudiger te maken en de overlast te beperken, dan doe ik dat uiteraard graag.

De heer **Paternotte** (D66):

U brengt het dus onder de aandacht, maar neemt niet de regie.

Ik heb nog een laatste vraag. Alliander wijst er ook op dat er veel energiepieken zullen zijn en dat het stroomnet dat niet altijd aan zal kunnen. Zorgt de minister ervoor dat bedrijven daarop kunnen inspelen om te voorkomen dat mensen straks wekenlang koud onder de douche staan?

Minister **Hermans**:

Jazeker. Ik ben bijna dagelijks bezig met het Landelijk Actieprogramma Netcongestie, omdat ik zie dat dat op dit moment een hele grote, en misschien wel de grootste, belemmering is in het voor elkaar boksen van de ambities die we hebben. Ik doe wat ik kan. Ik maak afspraken met bedrijven om slimmer gebruik te maken van de ruimte op het net. Datzelfde geldt voor mijn gesprekken met de netbeheerders. Waar zit ruimte om wat meer risico te nemen? Want ook bij de aanpak van dit probleem is er niet één oplossing. We moeten een heleboel dingen naast elkaar doen.

De heer **Paternotte** (D66):

Bezuinigen op onderwijs is in ieder geval heel onverstandig.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Wil de minister daar nog op reageren?

Minister **Hermans**:

Nee. Dank u.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Netbeheerder Alliander luidt de noodklok. Een op de drie straten in Nederland moet straks opengebroken worden. Er staan 9.000 bedrijven op de wachtlijst omdat ze geen aansluiting kunnen krijgen. Dat kost allemaal miljarden. Dat is een groot probleem. Onze samenleving dreigt langzaam vast te lopen. Ik denk dat we het daarover eens kunnen zijn. Alliander zegt — dat staat expliciet in het stuk — dat dat komt door de klimaattransitie, door de klimaatdoelen van Parijs. Wij zijn daartegen, zoals u weet. Dat is helemaal nergens voor nodig. Er is geen klimaatcrisis. Mijn vraag aan de minister is: als we nu zien dat het allemaal in de soep loopt, wordt het dan niet op z'n minst tijd om een pas op de plaats te maken?

Minister **Hermans**:

Nee, want die klimaatambities hebben we niet voor niks. Die hebben we omdat ik, dit kabinet en gelukkig ook heel veel partijen hier in de Kamer ons verantwoordelijk voelen en dit land schoon willen doorgeven aan de volgende generaties. De heer Paternotte refereerde er in zijn inbreng al aan dat we onafhankelijk willen worden van landen waar we helemaal niet afhankelijk van willen zijn. Ik geloof er bovendien in dat als we dit met z'n allen op een goede, slimme en doordachte manier doen, we er economisch ook sterker uit kunnen komen. We doen het om dit land schoon, veilig en economisch sterk door te geven.

De heer **Van Houwelingen** (FVD):

Dat is duidelijk. De minister blijft vol achter de klimaatagenda staan, die de "Agenda 2030" wordt genoemd.

Ik heb nog een vervolgvraag. Alliander merkte in dat stuk ook op dat het terugleveren van elektriciteit via zonne- en windenergie het net belast. Zou de minister, ook omdat dit kabinet inzet op kernenergie, dan niet op z'n minst kunnen zeggen: "We maken op dat punt een pas op de plaats. We gaan niet verder met het overal neerzetten van windmolens en het overal neerleggen van zonnepanelen, want we willen overstappen op kernenergie"? Wil zij op z'n minst op die manier voorkomen dat alles vastloopt? Of gaat de minister helemaal niks doen en laat ze gebeuren wat Alliander zegt in dat stuk, namelijk dat het vastloopt, dat bijna alle straten opengebroken moeten worden, dat dat miljarden kost en dat er dan geen elektriciteit is? Laat de minister dat gebeuren?

Minister **Hermans**:

Alliander zegt dat de transitie waar we in zitten, heel veel van ons vraagt, van iedereen in Nederland. Een op de drie straten moet open. Dat is gigantisch. Dat raakt ons allemaal, maar we doen dat met een belangrijke reden, zoals ik net schetste. We doen dat omdat we afgaan van fossiele grondstoffen, zoals gas en olie, en toegaan naar het gebruik van zon, wind, elektriciteit, en ja, ook kernenergie. Het is en-en-en. Dus al die ambities gaan door, ook de ambitie op het gebied van kernenergie. Die is zelfs nog wat opgeschroefd. Maar we zetten het allemaal door.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Het is volgens mij een terecht signaal dat wij hier binnenkrijgen. Ik ben het eens met de vorige spreker: je moet echt beginnen bij de opleiding. Mijn advies zou zijn: begin alsjeblieft al bij mavo 2, waarin iedereen zijn vakkenpakket moet kiezen. Daar moet dan wiskunde, natuurkunde en dat soort dingen bij. Maar mijn vraag is de volgende. Er staat dat we 15.000 mensen nodig hebben. Dat betekent meestal dat de lonen wat omhoog moeten om het beroep aantrekkelijk te maken. Mijn eerste vraag is eigenlijk: is het beroep niet aantrekkelijk genoeg? En hoe kan de minister dit beroep aantrekkelijker maken?

Minister **Hermans**:

Als je kiest voor een technische opleiding en daarmee eigenlijk een eerste voorsortering doet voor de plek waar je gaat werken, moet je je realiseren hoe mooi en hoe bijzonder het is om daar een bijdrage aan te leveren. Volgens mij begint het daar. Natuurlijk wil je daar ook een goede boterham mee verdienen. Dat zit in salaris, maar ook in een heleboel andere aspecten. Werken moet lonen en als je meer uren gaat werken, dan moet je daar ook wat aan overhouden. Dus ik denk dat naast het stimuleren van mensen om in deze sector te gaan werken, ook de agenda van dit kabinet om werken daadwerkelijk lonend te maken cruciaal is.

Mevrouw **Postma** (NSC):

Ik denk dat we er niet aan ontkomen om toe te geven dat dit betekent dat de kosten uit de klauwen gaan lopen omdat er meer geld bij moet. Mijn vraag aan de minister is: hoe gaan we ervoor zorgen dat de energierekening voor de huishoudens die zijn aangesloten, of aangesloten moeten worden, wel betaalbaar gaat blijven? Ik ben namelijk bang dat we hier een extra kostenpost te pakken hebben met z'n allen.

Minister **Hermans**:

Dit staat denk ik los van de vraag of het aantrekkelijk genoeg is om te gaan werken in deze sector. De hele verzwaren van het net, überhaupt alles wat we aan het doen zijn met elektriciteit, heeft ook gevolgen voor de elektriciteitskosten en daarmee ook voor de elektriciteitsrekening van de mensen thuis. Daarom zal betaalbaarheid bij de keuzes die dit kabinet maakt, en wil maken, ook steeds een uitgangspunt zijn. Ook hebben we in deze

Miljoenennota weer wat geld gereserveerd voor mensen in energiearmoede, zodat we wat extra's kunnen doen voor de mensen die de allergrootste knelpunten ervaren als het om energiekosten gaat. Tegelijkertijd moeten we zo'n programma als bijvoorbeeld het isoleren van huizen met volle kracht voortzetten, want je wil op termijn natuurlijk dat die energierekening naar beneden gaat.

Mevrouw **Kröger** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb een hoop antwoorden gehoord die eigenlijk gaan over de vraag hoe we zorgen dat we zo snel mogelijk die kabels onder de grond klaar hebben en wat er allemaal voor nodig is om de transitie te maken. Maar het gaat natuurlijk ook heel erg over het slimmer gebruik van het net. Daar kunnen we eigenlijk veel efficiënter mee omgaan en daarmee kunnen we er ook vaart mee maken. We hebben veel debatten in de Kamer gehad over het lokale energiesysteem, zelf zonne-energie opwekken op je dak en over het lokaal delen en opslaan. Ik was gewoon heel erg verbaasd dat deze minister er eigenlijk voor kiest om een totaal abrupt einde te maken aan salderen, waardoor mensen met zon op dak geconfronteerd worden met een regeling die best wel asociaal is. Aan de andere kant zegt de minister in haar antwoorden op de Kamervragen van onder andere de BBB dat er niks wordt gedaan omtrent buurtbatterijen om lokale opslag te faciliteren. Dat is toch slim?

Minister **Hermans**:

Het afschaffen van de salderingsregeling gebeurt inderdaad abrupt — dat is een keuze die dit kabinet maakt — maar het gaat ook bijdragen aan het oplossen van de problemen op het net en met de netcongestie. Het gaat namelijk stimuleren dat mensen de zonnepanelen die ze op hun dak of in de tuin hebben, daadwerkelijk zelf gebruiken. Dat vind ik belangrijk, want ik kan mij voorstellen dat dat de motivatie is geweest om zonnepanelen te nemen.

Over buurtbatterijen is veel discussie in de zin van: zijn ze op dit moment efficiënt of doelmatig genoeg om het probleem op te lossen? Daar gingen de vragen van BBB over, maar volgens mij stelde ook de heer Grinwis van de ChristenUnie daar vragen over. Vandaar het antwoord dat ik daarop gaf. Zijn batterijen dan helemaal geen oplossing en kunnen die helemaal geen rol spelen? Nee, dat zeg ik absoluut niet. Er is een bedrijf in Lelystad dat nu in Delfzijl een hele grote batterij gaat neerzetten en afspraken heeft gemaakt met TenneT over hoe ze die batterij gaan gebruiken en wat voor flexibele tarieven ze daarbij kunnen gebruiken. We zullen dus meer naar dat soort oplossingen toe moeten, maar wel op een manier die, als we het ook meer in buurten gaan doen, werkt en die voor ons allemaal werkt.

De heer **Vermeer** (BBB):

Dank u wel, meneer Paternotte, dat u mij voor laat gaan. Ik heb daar nog wel een vraag over aan de minister. In die antwoorden werd ook gesuggereerd dat een batterij niet doelmatig zou zijn, ook thuisbatterijen niet, terwijl het mensen juist perspectief geeft als ze zelf iets kunnen doen met de stroom die ze opwekken in plaats van dat ze daar een boete voor krijgen. Maar als de minister denkt dat regelingen daarvoor niet doelmatig zijn of dat het echt niet gaat werken, kunnen we dan niet gewoon een pilot doen met 500 thuisbatterijen, waar de minister €200 subsidie op geeft? En als daar niet binnen drie weken op ingetekend is, zal ik er nooit meer over beginnen. Kunnen we dat afspreken?

Minister **Hermans**:

Nou, laten we de afspraak niet zó maken, maar ik wil wel iets anders toezeggen. Ik begrijp de vraag. Ergens zit er bij mij namelijk ook wel een frustratie. Waarom kan dit niet? Waarom werkt dit niet? Waarom zien we hier niet de effecten waarvan we misschien hopen of verwachten dat ze er wel zouden kunnen zijn? Laat ik dus toezeggen dat ik nog een keer naar dit specifieke vraagstuk kijk. Ik wil de pilot niet vormgeven zoals u deze nu net schetste. Maar ik ga kijken of we daar toch nog iets mee kunnen doen. Het zijn innovatieve ideeën die ontstaan bij mensen thuis, in buurten en in wijken. Die ideeën geven ook de energie aan de transitie waar we met z'n allen in zitten. Ik zeg dus toe dat ik daar nogmaals naar kijk. Ik kijk

zelf even of ik de door u geschetste randvoorwaarden overneem. Daar geef ik een kleine winstwaarschuwing op. Maar ik zeg toe nog eens een poging te doen om te kijken of we echt niet iets met die buurtbatterijen kunnen.

De heer Paternotte (D66):

In antwoord op de vragen die ik net aan de minister stelde, gaf zij aan dat het Actieplan groene en digitale banen van drie ministeries een hele belangrijke rol speelt bij het zorgen voor genoeg mensen. Ik stelde vragen over bezuinigingen op de leer-werkplekken voor mbo'ers. Ik zie nu dat die leer-werkplekken eigenlijk onderdeel uitmaken van het Actieplan groene en digitale banen. Door die bezuiniging van 150 miljoen wordt eigenlijk al een deel uit dat actieplan weggehaald. Juist het actieplan dat dat probleem moet gaan aanpakken is niet meer helemaal heel. Is de minister bereid om in ieder geval met haar collega of met de Kamer in gesprek te gaan om te kijken hoe we het actieplan wel heel kunnen houden? Dat hebben we namelijk wel hard nodig.

Minister Hermans:

Ik ben bereid om met de bewindspersonen bij wie de uitvoering van dit actieplan ligt — de minister van Economische Zaken en volgens mij de minister van OCW — nog eens te kijken naar de vier actielijnen die we daarin hebben afgesproken. Ik moet eigenlijk zeggen: de actielijnen die het vorige kabinet daarin heeft opgenomen. Dat gaat ook over de afspraken en de budgettaire afspraken die dit kabinet heeft gemaakt. Hoe pakken die uit? Moeten we misschien ergens wat schuiven in beleid of in maatregelen? Of moeten we iets op een andere manier inrichten? Daar ben ik toe bereid. Maar ik zeg er wel bij dat daar niet de financiële toezegging bij zit dat ik die bezuiniging terug ga draaien. Dat vroeg u niet in die woorden, maar ik zeg het met deze woorden toch maar even heel expliciet.

De heer Paternotte (D66):

Dat waardeer ik. Dat is in ieder geval iets. Kunnen wij dan misschien voor het debat over de begroting van OCW, dat in de laatste week van november is, van deze minister dan wel van de andere minister dan wel van de ministers samen — dat maakt mij niet uit — een brief krijgen waarin we duidelijk krijgen hoe we omgaan met deze enorme uitdaging? We hebben namelijk veel meer mensen nodig. We hebben tienduizenden mensen nodig voor de energietransitie. Die Subsidieregeling praktijkleren voor mbo'ers maakt daar een belangrijk onderdeel van uit.

Minister Hermans:

Het is natuurlijk altijd gevaarlijk om iets toe te zeggen namens collega's. Eind november klinkt mij op zich redelijk in de oren. Ik zeg dat dus toe. Mocht dat helemaal anders worden, dan laat ik u dat weten.

De voorzitter:

Prima. Hartelijk dank aan de minister. Fijn dat u bij ons was. Tot zover het vragenuurtje. Ik schors enkele minuten en dan gaan we stemmen.

De vergadering wordt van 15.01 uur tot 15.07 uur geschorst.